

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયલય, અમદાવાદ

ક્રિમીનલ અપીલ નં. ૧૮૨૫ / ૨૦૦૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટર્સને ચુકાદો જોવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે?	
૨.	રિપોર્ટર્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	

૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	
----	--	--

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

હિતેશ રતિલાલ ઝાલા અને ૧....સામાવાળા(ઓ)/સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અપીલકર્તા નં. ૧ માટે અ.પ.પ. એમ.એસ. મોનાલી ભટ્ટ
પ્રતિપક્ષી(ઓ)/સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ – ૨ માટે અધિવક્તા શ્રી પ્રેમાલ એસ.
રાણ

=====

ખંડપીઠ: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે. જે. ઠાકર

તારીખ : ૨૪/૦૨/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ દ્વારા, અપીલકર્તા-રાજ્યે જામનગરના વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજનો તા. ૧૨.૦૨.૨૦૦૪ નો સત્ર કેસ ક્રમાંક ૧૩૯ ઓફ ૧૯૯૯ માં આપેલ ચુકાદો અને હુકમ પડકાર્યો છે, જેના દ્વારા વિદ્વાન નીચલી અદાલતે અહીંના મૂળ આરોપી-સામાવાળાઓને આક્ષેપિત ગુનાઓના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષના સંક્ષિપ્ત તથ્યો આ પ્રમાણે છે કે ફરિયાદી-માથુરભાઈ મોહનભાઈ માજીઠિયા રાજકોટ શહેરમાં પોતાના પરિવાર સાથે રહેતા હતા અને તેમને બે પુત્રો, યોગેશ અને અલ્પેશ, તેમજ બે પુત્રીઓ, તારુણા અને અલ્પા, હતાં. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કિસ્સો એ છે કે દીકરી-તારુણાના લગ્ન ઘટનાની તારીખથી ત્રણ વર્ષ પૂર્વે સામૂહિક લગ્નવિધિમાં સામાવાળા નં.૧-આરોપી સાથે થયેલા હતા અને મૃતક તારુણા તથા તેનો પતિ ગ્લોબનગર ખાતે અલગથી રહેતા હતા. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કિસ્સો એ છે કે તેમની દીકરી-તારુણા શારીરિક રીતે અપંગ હતી અને તેથી છ મહિનાની અવધિ પછી મૃતક તારુણાબેનના પતિએ નાની-નાની બાબતો પર વિવાદ ઊભો કરવાનું શરૂ કર્યું હતું કે તેણી ઘરકામ યોગ્ય રીતે કરતી નથી, કારણ કે તેણીને તે પસંદ નહોતો. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કિસ્સો એ છે કે જ્યારે જ્યારે તેણી પોતાના પિતૃગૃહે આવતી, ત્યારે તે તેના માતાપિતાને સામાવાળા-આરોપીઓ દ્વારા કરવામાં આવતી દુર્વ્યવહાર અને હેરાનગતિ વિશે જાણ કરતી. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કિસ્સો એ છે કે મૃતક તારુણાને તેની સાસુ દ્વારા શારીરિક તથા માનસિક યાતના આપવામાં આવતી

હતી અને તેનો પતિ તેની માતાને ઉશ્કેરતો હતો. આ રીતે, બન્ને આરોપીઓ નાની-નાની બાબતો પર મૃતક તારુણાને હેરાન કરતા હતા. ત્યારબાદ, મૃતક તારુણાએ સાસરાનું ઘર છોડીને પોતાના માતાપિતાના ઘરે ગઈ હતી અને સામાવાળા-આરોપીઓ દ્વારા આપવામાં આવતી દુર્વ્યવહાર અંગે પોતાના માતાપિતાને જાણ કરી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો વધુ કિસ્સો એ છે કે મૃતક તારુણાના માતાપિતાએ તેના પતિને ધમકાવ્યો હતો અને તેણીને તેના પતિના ઘરે પાછી જવા વિનંતી કરી હતી, જેથી તેની જિંદગી બરબાદ ન થાય. તેમ છતાં, દુર્વ્યવહાર ચાલુ રહ્યો હતો અને મૃતક તારુણાના સહનશક્તિની હદ બહાર હોવાથી તેણીએ ૦૭.૦૮.૧૯૯૯ના રોજ આત્મહત્યા કરી હતી. તેથી, પંચકોશી “એ” વિભાગ પોલીસ મથકમાં આઈ-સી.આર. નં.૯૦ ઓફ ૧૯૯૯ તરીકે ફરિયાદ નોંધવામાં આવી હતી.

૩. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, ચાર્જશીટ શીખેલા મેજિસ્ટ્રેટ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યું. મામલો વિશેષરૂપે સત્ર અદાલત દ્વારા જ ચલાવી શકાય એવો હોવાથી, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૨૦૯ હેઠળ (ટૂંકમાં “સી.આર.પી.સી.”) શીખેલી મેજિસ્ટ્રેટ અદાલતે આ કેસને જામનગરના શીખેલા એડિશનલ સેશન્સ જજની અદાલતમાં મોકલી આપ્યો, જેને ત્યારબાદ સત્ર કેસ ક્રમાંક ૧૩૯ વર્ષ ૧૯૯૯ તરીકે નોંધવામાં આવ્યો. સામાવાળા-આરોપીઓએ દોષ સ્વીકાર્યો નહોતો અને પોતાનો ન્યાયવિચાર કરાવવામાં ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હતી, તેથી તેમના વિરુદ્ધ આક્ષેપિત ગુનાઓ અંગે ન્યાયવિચાર કરવામાં આવ્યો.

૪. મુદ્દાની સુનાવણી વખતે, મૂળ આરોપી સામે લાદવામાં આવેલા આરોપો પુરવાર કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે ૧૫ સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી હતી અને ઉપરાંત ૧૩ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા હતા।

૫. વિચારણા સમાપ્ત થયા બાદ અને ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીઓનાં નિવેદનો નોંધ્યા પછી તથા ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ તરફથી દલીલો સાંભળ્યા બાદ, જામનગરના માનનીય અતિરિક્ત સત્ર ન્યાયાધીશે આરોપીઓને તેમની સામે લગાવવામાં આવેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો. વિચારણા પૂર્ણ થતાં, સત્ર અદાલતે સામાવાળા-આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપતો ચુકાદો અને હુકમ કર્યો.

૬. ઉપરોક્ત ન્યાયાધીશની સત્ર અદાલત દ્વારા પાસ કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમથી અસંતોષિત અને વ્યથિત થઈ, અપીલકર્તા-રાજ્યે આ વર્તમાન ક્રિમિનલ અપીલ દાખલ કરી છે।

૭. વિજ્ઞાન એપીએપી દ્વારા દ્રઢપણે દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાનો યોગ્ય રીતે વિચાર કર્યો નથી અને કાયદાની જોગવાઈઓ જોતાં જ એ સાબિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે વર્તમાન સામાવાળા-આરોપીઓ વિરુદ્ધ આક્ષેપિત આરોપોના તમામ ઘટકો સાબિત કર્યા છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વિજ્ઞાન નીચલી અદાલતે એ મૂલવવું જોઈએ હતું કે મૃત્યુ પામેલાએ પોતાના લગ્નથી ત્રણ વર્ષની અવધિની અંદર પતિના

ઘરમાં આત્મહત્યા કરી હતી, અને તેથી ભારતીય પુરાવા અધિનિયમની ધારા ૧૧૩ હેઠળ આવશ્યક અનુમાન દોરવું જોઈએ હતું. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વિજ્ઞાન નીચલી અદાલતે રેકૉર્ડ પુરાવાને ખોટી રીતે વાંચ્યા છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે આરોપીઓને મૃત્યુ પામેલી ગમતી ન હતી અને મૃત્યુ પામેલીને એક નાનું બાળક હતું, જેને માતૃગૃહમાં રાખવામાં આવ્યું હતું. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે વિજ્ઞાન નીચલી અદાલતે જોવું જોઈએ હતું કે ફરિયાદી-માથુરભાઈ મોહનભાઈનું આંક ૧૩ ઉપરનું, જયશ્રીબેન નવીનભાઈનું આંક ૧૬ ઉપરનું અને શાંતાબેન પોપટભાઈનું આંક ૧૭ ઉપરનું સાક્ષ્ય બાબતે તેઓ હોસ્ટાઈલ થયા હતા, પરંતુ પ્રતિપરીક્ષણ દરમિયાન તેમણે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું હતું. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે મૃત્યુ પામેલીને માનસિક ત્રાસ આપવામાં આવતો હતો અને તેણીએ આત્મહત્યાનું અંતિમ પગલું ભર્યું હતું. તેમણે આ અદાલતનું મૌખિક તેમજ સમગ્ર દસ્તાવેજી પુરાવા દ્વારા પણ અવલોકન કરાવ્યું છે. તેમણે આ અદાલત સમક્ષ સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરાવ્યું છે અને વિજ્ઞાન નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલા પુરાવાનું સૂક્ષ્મતાપૂર્વક વાચન કર્યું છે. તેમણે પુરાવા અધિનિયમની ધારા ૧૧૩-અ ની જોગવાઈઓ પર પણ આધાર મૂક્યો છે, કારણ કે તે અપીલના મેમોરેન્ડમમાં ઉઠાવવામાં આવેલા આધાર **utnphg** એક છે. તેમના જણાવ્યા અનુસાર, આ સ્વીકારેલી સ્થિતિ છે કે મૃત્યુ પામેલા દાંપત્યજીવનની અવધિ માત્ર ત્રણ વર્ષ હતી. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતે રેકૉર્ડ પુરાવાની મૂલવણી કરવામાં ભૂલ કરી છે અને આરોપીઓને ખોટી રીતે નિર્દોષ છૂટકારો

આપ્યો છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે આ ક્રિમિનલ અપીલ મંજૂર થવી જોઈએ અને વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવામાં આવીને રદ કરવો જોઈએ.

૮. તેના વિરુદ્ધ, સામાવાળા-આરોપીઓ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે નીચલી અદાલતના ચુકાદો અને હુકમનું સમર્થન કરતાં રજૂઆત કરી કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા પુરાવાની મૂલવણી કર્યા બાદ તે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી, આ અદાલતના હસ્તે તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવાની આવશ્યકતા નથી. તેમણે નીચલી અદાલતના તારણો પર આધાર મૂક્યો અને રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે આરોપીઓને નિર્દોષ છોડવા માટે સંગ્રહીત કારણો આપ્યાં છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ફરિયાદીની જેરોક્સ પાછા એ સાબિત કરતી નથી કે મૃતક સાથે ફૂર વર્તન કરવામાં આવ્યું હતું અથવા ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૬ કે કલમ ૪૮૮-ક ના ઘટકો સંતોષાય છે. જણાવવામાં આવ્યું છે કે ઘટનાક્રમ અને ફૂરતા સંબંધિત આક્ષેપો વચ્ચે કોઈ સંબંધ નહોતો. તેથી, ક્રિમિનલ અપીલ રદ કરવામાં આવવાની જરૂરી છે અને વિદ્વાન નીચલી અદાલતે પસાર કરેલો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પુષ્ટિ કરવામાં આવવાનો જરૂરી છે.

૯. મેં અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી માનનીય એ.પી.પી. તથા આરોપી તરફથી માનનીય વકીલની દલીલો સાંભળી છે અને તેમની સહાયથી રેકૉર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

૧૦. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતા, મને આ મામલાના તથ્યોનું મૂલવણી સર્વોચ્ચ અદાલતના એવા નિર્ણયોના આધારભૂત માપદંડ પરથી કરવી પડે છે, જેમાં નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલો દાખલ કરવા માટેની માર્ગદર્શિકાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે.

૧૧. સત્ર અદાલત દ્વારા અપાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ વિરુદ્ધ આ અદાલત સમક્ષ અપીલની સુનાવણીને નિયંત્રિત અને નિયમિત કરનારા સિદ્ધાંતોની સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટતા કરી છે. માં કેસમાં

એમ.એસ. નારાયણ મેનન @ મણિ વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય (૨૦૦૬ (૬) એસ.સી.સી. ૩૯), સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું હતું. નિર્ણયના પરા-પજમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

પજ. કોઈપણ સ્થિતિમાં હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારા વિરુદ્ધની અપીલ તરીકે ગણાવીને અપીલ સ્વીકારી હતી, ત્યારે વાસ્તવમાં તે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધ અપીલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ, હાઈકોર્ટે કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતોનું ધ્યાન રાખવું જોઈતું હતું કે જ્યાં બે અભિપ્રાય શક્ય હોય, ત્યાં અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૨. વધુમાં, ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય (૨૦૦૭ (૪) એસ.સી.સી. ૪૧૫)ના કિસ્સામાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા;

“૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા વિચારપૂર્વકના મત અનુસાર, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલ પર વિચારણા કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ અંગે નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પ્રગટ થાય છે;

[૧] અપીલી અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ જે પુરાવા પર આધારિત છે તેનું સમીક્ષણ, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે.

[૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવા અધિકારના પ્રયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી અને અપીલ અદાલત સમક્ષ આવેલા પુરાવાના આધારે હકીકત તથા કાનૂની પ્રશ્નો બંને અંગે પોતાનું સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

[૩] “પર્યાપ્ત અને પ્રબળ કારણો”, “સારા અને પૂરતા આધાર”, “અત્યંત પ્રબળ પરિસ્થિતિઓ”, “તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો”, “ચકચકતા ભૂલો” વગેરે જેવી વિવિધ અભિવ્યક્તિઓનો હેતુ નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલ અદાલતની વિશાળ સત્તાઓને મર્યાદિત કરવાનો નથી. આવી શબ્દાવલી વધુ કરીને “ભાષાકીય અલંકારો”ના સ્વરૂપની છે, જે નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યે અપીલ અદાલતની અનિચ્છાને ભારપૂર્વક દર્શાવે છે, ન કે

અદાલતની પુરાવાની મૂલવણી કરવાની અને પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ કાઢવાની સત્તાને સંકુચિત કરવા માટે.

[૪] અપીલ અદાલતે, તેમ છતાં, ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણ અનુમાન કાર્યરત હોય છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયતંત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર, કે સક્ષમ કાનૂની અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે, તેને નિર્દોષતાનું અનુમાન પ્રાપ્ત થાય છે. બીજું, આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો મળી ચૂક્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ દૃઢ, પુનઃપુષ્ટ અને બલવાન બન્યું છે.

[૫] જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે યોગ્ય નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.”

૧૩. તેથી, આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અપીલીય સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, રેકૉર્ડ પુરાવાના આધાર પર જો બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો પણ નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાનો નિષ્કર્ષ અપીલી અદાલતે ખલેલ પહોંચાડવો ન જોઈએ.

૧૪. રાજ્ય ગોવા વિ. સંજયઠાકરન અને અન્ય (૨૦૦૭ (૩) એસ.સી.સી. ૭૫) ના મામલામાં પણ, સર્વોચ્ચ અદાલતે આવા કેસોમાં વડી અદાલતની

સત્તાઓનું પુનરોચ્ચારણ કર્યું છે. તે ચુકાદાના પરા-૧૬ માં, અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે અપીલમાં સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ નહીં કરે, સિવાય કે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતા દ્વારા દૂષિત થયેલો હોય અને પહોંચાયેલો નિષ્કર્ષ કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પણ પહોંચાડવામાં ન આવતો હોય; તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ ગણવામાં આવે છે. માત્ર એટલા કારણો કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલ અદાલત એ દૃષ્ટિકોણ સ્વીકારશે નહીં જે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાને ઉથલાવી દે. તેમ છતાં, જો અપીલ અદાલતનું માનવું હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચાયેલો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાનૂની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકૉર્ડ મહત્વપૂર્ણ પુરાવાની અવગણના કરી છે, તો અપીલ અદાલતને પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની સત્તા છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, અપીલ અદાલત પર ફરજ આવે છે કે તે રેકૉર્ડ પર મૂકાયેલા સામગ્રીના આધારે ન્યાયોચિત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરે અને એ શોધે કે આરોપ લગાવવામાં આવેલા ગુનાના આચરણ સાથે કોઈ આરોપી સંકળાયેલો છે કે કેમ.

૧૫. સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્ટેટ ઑફ ઉત્તર પ્રદેશ વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્ય (૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.૬૦૮૫. ૫૫૫૩) તથા ગીર્જા પ્રસાદ (મૃત)

દ્વારા એલ.આર.ઓ. વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯)ના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે. અતઃ નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે આ અદાલત જે અધિકારોનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થાપિત છે.

૧૬. લુના રામ વિ. ભુપત સિંહ અને અન્યો (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯), માં સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા-૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું;

“૧૦. હાઈકોર્ટે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષની આવૃત્તિ સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતી. કહેવાતા પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓમાંના કેટલાકે જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું મૃત્યુ આરોપીઓમાંના એકે તેની એડી મરડી નાખવાથી થયું હતું. અન્યોએ કહ્યું હતું કે તેનું ગળું દબાવવામાં આવ્યું હતું. ફરિયાદ પક્ષનો એવો કેસ હતો કે ઈજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર અને સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડોક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે બસ ચાલતી સ્થિતિમાં હોય ત્યારે કોઈ વ્યક્તિને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નહોતું.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા ઈચ્છતા નથી. વડી અદાલતનો અભિપ્રાય તર્કવિરુદ્ધ હોવાનું કહી શકાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે શક્ય એવો અભિપ્રાય છે.”

૧૭. સર્વોચ્ચ અદાલતના મંત્રી તાજેતરના નિર્ણયમાં મૂક્કીઆહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પોલીસ નિરીક્ષક, તમિલનાડુ મારફતે પ્રતિનિધિત્વ (એઆઈઆર ૨૦૧૩ એસસી ૩૨૧)ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા-જમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

જ. એ બાબતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ અને બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક તથા દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કર્યા બાદ, આરોપીઓ સામે મૂકાયેલા આરોપોના સંબંધમાં તેમને નિર્દોષ છોડી મૂક્યા હતા. રાજ્ય દ્વારા દાખલ અપીલમાં, હાઈકોર્ટે, આક્ષેપિત હુકમ દ્વારા, આ નિર્ણયને ઉલટાવી દેતાં આરોપીઓને આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૦૨ ને કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં દોષિત ઠરાવ્યા અને આજીવન કઠોર કેદની સજા ફટકારી. કારણ કે અપીલકર્તાઓના વકીલે વિશેષ ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને પોતાની અધિકારક્ષેત્રની હદ વટાવી છે, તેથી ચાલો નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે દાખલ અપીલમાં વડી અદાલતના કાર્યક્ષેત્ર તથા સત્તાનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં પુનઃપુનઃ સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલી અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલની પણ વિચારણા કરતી વખતે, સમગ્ર પુરાવાનું અવલોકન કરવા અને જરૂર પડે તો તેની પુનર્મૂલવણી કરવા માટે હકદાર પણ હતી અને બંધાયેલ પણ હતી; જોકે હસ્તક્ષેપ કરવાનો નિર્ણય લેતી વખતે અદાલતે ફક્ત એવું પૂર્ણ વિશ્વાસજનક નિશ્ચય કરવો જોઈએ કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે આરોપીઓ દોષી છે, અને માત્ર એટલા કારણો નહીં કે વડી

અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા ભિન્ન દષ્ટિકોણ લઈ શકી હોત. ઉપરોક્ત બાબત સિવાય, અપીલની પરખ અને તેની વ્યાપકતા તથા ઊંડાણના પ્રશ્ન અંગે, અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે હોય કે નિર્દોષ છૂટકારાની સામે, તેમ છતાં તેની વિચારણામાં અભિગમ અંગે કોઈ ભેદ કે ફરક કલ્પવામાં આવ્યો નથી. [રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩ જુઓ]

૧૮. નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો ન્યાયસંગત અને યોગ્ય જણાય, ત્યારે અપીલ અદાલતને ચુકાદો પુનર્લખવાની કે નવાં કારણો આપવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી, એ પણ એક સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્યો કર્ણાટક વિ. હેમા રેડ્ડી (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧ એસ.સી. ૧૪૧૭) ના કેસમાં આ સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે;

.....આ અદાલતે ગિરીજા નંદિની દેવી વિ. ભિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસસીઆર ૯૩: (એઆઈઆર ૧૯૬૭ એસસી ૧૧૨૪) માં નોંધ્યું છે કે પુરાવાના આધારે અપીલી અદાલતનું કર્તવ્ય નથી કે તે પુરાવાનું પુનર્વર્ણન કરે અથવા નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલ કારણોને પુનરાવર્તિત કરે; જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ કરવામાં આવી છે, તેના દ્વારા આપેલ કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિની અભિવ્યક્તિ, સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે.

૧૯. તાજેતરના નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે શિવાશરણાપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય (જેટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬) માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

તે અપીલી અદાલતને સમગ્ર સાક્ષ્યની પુનઃમૂલવણી કરવાની સત્તા છે, જોકે, અન્ય કેટલાક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવું આવશ્યક છે અને એ વાત ધ્યાનમાં રાખવી પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો દોષમુક્તતાની ક્ષિતિ ધારણા ઊભી કરે છે.

૨૦. આથી, જો અપીલી અદાલત નીચેની અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા આવશ્યક રહેતી નથી.

૨૧. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદો અને હુકમનો અભ્યાસ કર્યો છે. મેં નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલ મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનો પણ અવલોકન કર્યો છે અને અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી **learned APP** દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનું પણ વિચારણા કર્યું છે. સમગ્ર પુરાવાનો અવલોકન કરતાં એવું કહી શકાય તેમ નથી કે આ કેસના તથ્યોમાં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૪૯૮(એ) અને ૩૦૬ની જોગવાઈઓ લાગુ પડે છે. ફરિયાદી, મૃતકની માતા, ફરિયાદીના અન્ય સગાસંબંધીઓ તથા સ્વતંત્ર સાક્ષીઓ તબીબી પુરાવા અને રેકૉર્ડ અન્ય પુરાવાના આધારે ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપતા નથી અને તેઓ વૈરભાવપૂર્ણ બન્યા છે તથા ગુનો આચરવામાં આવ્યો ત્યારે હાજર નહોતા. મને **learned Trial Judge** દ્વારા આપવામાં આવેલ હુકમમાં

કોઈ ખામી જણાતી નથી, જેથી આ કેસમાં હસ્તક્ષેપ કરવો પડે. learned Trial Judge દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારોનો ચુકાદો અને હુકમ યોગ્ય તથા ચુકિતસંગત છે. ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષીઓની સાક્ષીથી એ સ્થાપિત થતું નથી કે મૃતક સાથે કોઈપણ પ્રકારની હેરાનગતિ કરવામાં આવી હતી. હું learned Trial Court દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છું, વિશેષ કરીને ત્યારે જ્યારે ફરિયાદ પક્ષ દહેજની કોઈ માગણી હતી તે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને પતિ પણ શારીરિક રીતે દિવ્યાંગ હતો. learned APP એ આ અદાલતને મનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે કે ઓછામાં ઓછું, આરોપીઓના નામ ફરિયાદીને તેની ફરિયાદમાં આપેલ હતા અને કહેવાતી ફરિયાદમાં પણ સ્પષ્ટ રીતે ઉલ્લેખ હતો કે આરોપી વ્યક્તિઓ તેને હેરાન કરતી હતી. ઉક્ત ફરિયાદમાં હેરાનગતિ અંગે કંઈપણ દર્શાવાયું નથી, અને તેથી, learned APP ની તે રજૂઆત સ્વીકારવામાં હું અસમર્થ છું કે આ એવો કેસ છે જેમાં હું learned Trial Judge ના ચુકાદાને ઉથલાવી દેવા ઇચ્છું, જ્યારે તે સુવ્યવસ્થિત રીતે કારણભૂત ચુકાદો છે અને તેમાં કોઈ તર્કવિરુદ્ધતા નથી. સાક્ષીઓની સાક્ષી પણ આ અદાલતને નીચલી અદાલતે લીધેલા મતથી ભિન્ન મત લેવાની પરવાનગી આપતી નથી. ફરિયાદમાં હેરાનગતિ અંગેનો આક્ષેપ સ્વીકારી પણ લેવામાં આવે, તો પણ આ એવો કેસ નથી જેમાં મૃતકે આરોપીઓ પ્રત્યે ફૂર વર્તન કર્યું હોય; તેથી, આ અદાલત learned APP ની રજૂઆત સ્વીકારી શકતી નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના આધાર પર કરાયેલ તથ્યનિષ્કર્ષ આ અદાલતને નીચલી અદાલતનો ચુકાદો રદ કરવાની પરવાનગી

આપતું નથી. વધુમાં, ફરિયાદ પક્ષ એ સાબિત કર્યું નથી કે એવી કોઈ ફૂરતા હતી જેનાથી મૃતકને આત્મહત્યા કરવા પ્રેરણા મળી હોય. મંગત રામ વિ. રાજ્ય હરિયાણા, અહેવાલિત (૨૦૧૪) ૧૨ એસસીસી ૫૯૫, માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ફૂરતા શબ્દની વ્યાખ્યા કરી છે, અને તેથી, આ કેસમાં પુરાવા ક્યાંય પણ એવું દર્શાવતા નથી કે મૃતકની આત્મહત્યાને પ્રેરણા આપવા માટે ફૂરતા હતી. મેં રેકૉર્ડ પુરાવાનું મૂલવણ કર્યું છે અને એવી રીતે નીચલી અદાલતનો દૃષ્ટિકોણ તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય તેમ નથી કે આ અદાલતે આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવા જરૂરી બને. આક્ષેપિત કોઈ ફૂરતા સ્થાપિત થઈ નથી, અને તેથી, જ્યારે ફરિયાદ પક્ષ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૪૯૮(એ) અને ૩૦૬ હેઠળનો ગુનો સ્થાપિત કરવામાં સફળ થયું નથી, ત્યારે આ અદાલત નીચલી અદાલતનો ચુકાદો રદ કરી શકતી નથી અને મામલાના સર્વાંગી પાસાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, ફરિયાદ પક્ષ પ્રતિભાવીઓ-આરોપીઓ વિરુદ્ધ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૪૯૮(એ) અને ૩૦૬ હેઠળના ગુનાઓ સ્થાપિત કરવામાં સફળ થયું નથી. કુલદીપ કૌર વિ. રાજ્ય ઉત્તરાખંડ, અહેવાલિત (૨૦૧૪) ૧૦ એસસીસી ૫૮૪, માં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયથી પણ મારા મતને વધુ આધાર મળે છે, અને તેથી નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય તેમ નથી તથા હાલની અપીલ રદ થવા પાત્ર છે. હાલની અપીલમાં પણ નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષને ખંડિત કરવા માટે કંઈ રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી અને કોઈ મુદ્દો દર્શાવવામાં આવ્યો નથી. રેકૉર્ડ પુરાવા પર નજર કરતાં પણ **learned APP** આરોપીઓ વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપને સાબિત કરી શક્યા નથી અને સર્વોચ્ચ અદાલતના અનેક નિર્ણયો તથા

રાજ્ય પંજાબ વિ. મદન મોહન લાલ વર્મા, અહેવાલિત (૨૦૧૩) ૧૪ એસસીસી ૧૫૩, માં સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયના પ્રકાશમાં learned Trial Judge દ્વારા લીધેલા મતથી ભિન્ન મત લેવા માટે આ અદાલતને પ્રેરિત કરી શક્યા નથી. આ રીતે, પુરાવા પરથી જ સ્થાપિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે સંદેહથી પરે પોતાનો કેસ સાબિત કર્યો નથી.

૨૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયો તથા સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયના કસોટીપથ પર આક્ષેપિત કર્ય મુજબ, વિશેષ કરીને જ્યારે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપવા માટે સુસંગત કારણો આપ્યાં હોય, ત્યારે તેને એવી રીતે ઠરાવી શકાય નહીં કે ભા.દં.સં.ની કલમ ૪૮૮(એ)ની જોગવાઈઓ મુજબ તેને શારીરિક ફૂરતાનો ભોગ બનાવવામાં આવી હતી, જેણે તેને આત્મહત્યા કરવા માટે મજબૂર કરી હોય.

૨૩. આ તબક્કે, આઈપીસી ની કલમ ૪૮૮(એ) તથા ૩૦૬ નો પુનઃઉલ્લેખ કરવો આવશ્યક છે, જે આ મુજબ વાંચાય છે:—

“૪૮૮—અ. સ્ત્રીના પતિ અથવા પતિના સગાં દ્વારા તેણીને ફૂરતા કરવી. — જે કોઈ, સ્ત્રીનો પતિ અથવા પતિના સગાં તરીકે, એવી સ્ત્રીને ફૂરતાને આધીન કરે છે, તેને ત્રણ વર્ષ સુધીની કેદની સજા થશે અને દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.

૩૦૬. આત્મહત્યાનું દુષ્પ્રેરણ. — જો કોઈ વ્યક્તિ આત્મહત્યા કરે, તો જે કોઈ આવી આત્મહત્યાના કરણને દુષ્પ્રેરિત કરે, તેને દસ વર્ષ સુધીની અવધિ માટે

કોઈપણ પ્રકારના કારાવાસની સજા કરવામાં આવશે અને તે દંડ માટે પણ જવાબદાર રહેશે.”

૨૪. કોઈ પુરાવો નથી કે આરોપીઓ મૃતકને માનસિક તથા શારીરિક હેરાનગતિ આપી રહ્યા હતા.

૨૫. ઉપરોક્ત રીતે સર્વાંગી રીતે વિચારણા કર્યા બાદ તથા જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, આરોપીને આક્ષેપિત અપરાધો માટે દોષિત ઠરાવી શકાય નહીં, કારણ કે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાની સાંકળ પૂર્ણ થતી નથી અને તેનાથી આરોપી દ્વારા શારીરિક તથા માનસિક ચાતના અપાઈ હતી તેવો પણ નિષ્કર્ષ નીકળતો નથી.

૨૬. મને જણાય છે કે નીચલી અદાલતે, રેકૉર્ડ પુરાવાનું પરિશીલન કરતા, આરોપીઓના નિર્દોષ છૂટકારાનો યોગ્ય રીતે હુકમ કર્યો છે. માનનીય નીચલી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવામાં વિવિધ વિસંગતતાઓ છે. માનનીય નીચલી અદાલતે તપાસની પ્રામાણિકતા અંગે શંકા વ્યક્ત કરી છે. પુરાવા અને તપાસમાં રહેલી ખામીઓ નીચલી અદાલતે નોંધેલી છે. વધુમાં, આ ઘટના ૧૯૯૯ વર્ષની છે અને મને નીચલી અદાલતના નિર્ણયને પલટવા માટે કોઈ મજબૂત આધાર જણાતો નથી. આ પરિસ્થિતિમાં, નીચલી અદાલતે અપનાવેલ દૃષ્ટિકોણમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની આવશ્યકતા નથી.

૨૭. તેથી, મારા વિચારસભર મત અનુસાર, આરોપીઓ સામે મૂકાયેલા આરોપમાંથી તેમને નિર્દોષ છૂટકારો આપતી વખતે નીચલી અદાલતે નોંધેલા તારણો સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત અને યોગ્ય છે અને તેવા તારણો નોંધવામાં તેની તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી કરવામાં આવી નથી. નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો અને તે દ્વારા પહોંચવામાં આવેલા તારણો સાથે હું સંપૂર્ણપણે સહમત છું. નીચલી અદાલતના ચુકાદા અને હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી.

૨૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાના અવલોકન પરથી, મારું એવું મત છે કે ન્યાયાધીશે આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરતાં કોઈ ભૂલ કરી નથી. અતએવ, હાલની અપીલ નામંજૂર થવા પાત્ર છે.

૨૯. પરિણામે, અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને ફગાવવામાં આવે છે. ૧૨.૦૨.૨૦૦૪ના રોજની નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને હુકમ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. આરોપીના જામીન અને જામીનબોન્ડ, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી તાત્કાલિક સંબંધિત નીચલી અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિ)

રાકેશ/

The translation of this judgment has been provided by M/s

Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====